

POSTANOWIENIE

28 sierpnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 sierpnia 2025 r. w Warszawie
zażalenia A.N.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 2 sierpnia 2024 r., V ACa 75/23 (V WSC 50/23),
w sprawie z powództwa A.N.
przeciwko A.N.1
o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

**uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie 2 (drugim)
i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie
w sprawie.**

(A.G.)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 2 sierpnia 2023 r. (sygn. akt V ACa 75/23, WSC 50/23) Sąd Apelacyjny w Katowicach, w sprawie z powództwa A.N. – następczyni prawnej zmarłego powoda J.N. – przeciwko A.N.1 o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli, w punkcie 1 oddalił wniosek powódki o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, zaś w punkcie 2 odrzucił skargę kasacyjną powódki.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny wskazał, że zarządzeniem z 14 czerwca 2023 r. pełnomocnik powódki został zobowiązany do uzupełnienia braków formalnych skargi kasacyjnej przez prawidłowe oznaczenie stron poprzez

wskazanie ich adresów zamieszkania, w terminie tygodniowym pod rygorem jej odrzucenia. Konieczność podania adresów stron – jak podniesiono – wynika z praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego, który uznaje, że podanie adresów stanowi wymóg formalny skargi kasacyjnej, przywołując przykładowo postanowienia z 6 lipca 2016 r., IV CZ 34/16 oraz z 12 stycznia 2022 r., III CZ 34/22. Sąd Apelacyjny przyjął, że wezwanie zostało doręczone za pośrednictwem portalu informacyjnego 5 lipca 2023 r., który – w jego ocenie – był jednocześnie dniem upływu terminu do podjęcia korespondencji. Jako podstawę odrzucenia skargi kasacyjnej wskazano art. 398⁶ § 1 i 2 k.p.c.

Równocześnie, wraz z tym samym zarządzeniem, powódka została zobowiązana do przedstawienia dokumentów obrazujących jej sytuację majątkową w związku z ubieganiem się o zwolnienie od kosztów sądowych. Sąd Apelacyjny wskazał, że również i w tym zakresie zarządzenie pozostało bez odpowiedzi, co – w jego ocenie – uzasadniało zastosowanie art. 233 § 2 k.p.c. i oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych na podstawie art. 102 w zw. z art. 109 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Powódka zaskarżyła powyższe postanowienie w zakresie punktu drugiego, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia, w szczególności art. 398⁶ § 1 i 2 k.p.c., art. 398⁴ § 1–3 k.p.c., art. 126 § 1 i § 2 pkt 1 k.p.c., art. 130 § 1 k.p.c., w związku z art. 398²¹ k.p.c. Wskazała, że odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu braku wskazania adresów stron było bezpodstawne, ponieważ obowiązujące przepisy nie przewidują takiego wymogu formalnego. Podniosła, że skarga kasacyjna nie stanowi pierwszego pisma w sprawie, a zatem nie podlega rygorom wynikającym z art. 126 § 2 k.p.c., a brak wskazania adresów nie uniemożliwiał nadania jej biegu, gdyż dane stron były znane sądowi z akt sprawy. Powódka zarzuciła również, że wezwanie do uzupełnienia braków formalnych było bezpodstawne, ponieważ nie miało oparcia w przepisach prawa, a jego niewykonanie nie mogło skutkować odrzuceniem skargi kasacyjnej. Wskazała, że sąd dysponował danymi stron, a skarga kasacyjna spełniała wymagania określone w art. 398⁴ § 1–3 k.p.c., które nie przewidują obowiązku wskazania adresów zamieszkania.

Żaląca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w punkcie drugim i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Z ostrożności procesowej wniosła również o dokonanie przez Sąd Najwyższy rozszerzonej kontroli rozstrzygnięcia zawartego w punkcie pierwszym postanowienia, domagając się jego uchylenia oraz ponownego rozpoznania w zakresie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przez dłuższy czas występowały rozbieżności interpretacyjne dotyczące zakresu wymagań formalnych skargi kasacyjnej, w szczególności w kontekście stosowania art. 126 § 2 k.p.c. Wykształciły się dwie linie orzecznicze: pierwsza, rygorystyczna, traktująca skargę kasacyjną jako pierwsze pismo w sprawie, wymagające wskazania adresów stron (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 6 lipca 2016 r., IV CZ 34/16, 16 lutego 2017 r., I CZ 15/17, z 22 października 2015 r., IV CZ 43/15, i z 7 września 2023 r., III CZ 43/23); druga, bardziej liberalna, uznająca, że skarga kasacyjna jest pismem procesowym w rozumieniu art. 398⁴ § 3 k.p.c., do którego stosuje się jedynie ogólne wymogi z art. 126 § 1 k.p.c. (por. m.in.: postanowienia Sądu Najwyższego: z 25 października 2012 r., IV CZ 113/12, z 13 września 2017 r., IV CZ 51/17). W ramach tej drugiej linii wskazywano również, że adres strony może wynikać z dokumentów załączonych do skargi, takich jak pełnomocnictwo, a nie tylko z odrębnego oświadczenia. Pogląd ten znalazł wyraz m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z 18 lipca 2024 r., III CZ 86/24 oraz III CZ 109/24.

Zgodnie z art. 398⁴ § 3 k.p.c., skarga kasacyjna powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a w sprawach o prawa majątkowe zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia. Przepis ten odsyła do art. 126, 126¹ i 128 k.p.c., które określają ogólne wymagania dla pism procesowych. O ile art. 126 § 1, § 1¹, § 3, art. 126¹ i art. 128 k.p.c. mają zastosowanie do każdego pisma procesowego, o tyle art. 126 § 2 k.p.c. dotyczy wyłącznie pierwszego pisma w sprawie. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejsze zażalenie opowiada się za wykładnią systemową i funkcjonalną, zgodnie z którą skarga kasacyjna nie musi spełniać wymagań przewidzianych w art. 126 § 2

k.p.c. dla pierwszego pisma w sprawie. Skarga kasacyjna, jako środek zaskarżenia wniesiona już po zakończeniu postępowania apelacyjnego, mimo że inicjuje nowe postępowanie kasacyjne przed Sądem Najwyższym, to nie może być traktowana jako „pierwsze pismo w sprawie” w rozumieniu art. 126 § 2 k.p.c. Rygorystyczne stosowanie wymogów formalnych określonych w art. 126 § 2 k.p.c., w szczególności w zakresie wskazania adresu zamieszkania strony, nie znajduje dostatecznego uzasadnienia aksjologicznego w kontekście skargi kasacyjnej, która jako nadzwyczajny środek zaskarżenia służy realizacji konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), a jej odrzucenie z powodu uchybienia o charakterze technicznym – które nie wpływa na możliwość identyfikacji strony ani na możliwość biegu postępowania – prowadzi do nadmiernego formalizmu, sprzecznego z zasadą proporcjonalności i zasadą rzetelnego procesu. Wymóg ten, choć uzasadniony na wcześniejszych etapach postępowania, traci swą funkcjonalność w fazie kasacyjnej, gdzie tożsamość stron została już jednoznacznie ustalona, a ich dane są dostępne w aktach sprawy. W konsekwencji, kwalifikowanie braku wskazania adresu strony jako uchybienia formalnego skutkującego odrzuceniem skargi kasacyjnej nie jest uzasadnione. Takie też stanowisko zostało wyrażone w uchwale składu siedmiu Sądu Najwyższego z 14 maja 2025 r., III CZP 39/23. Dodać jednak należy, że została ona podjęta z udziałem osób, którzy otrzymali nominację na urząd sędziego Sądu Najwyższego w okolicznościach, o których mowa w uchwale połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020, nr 4, poz. 34), zgodnie z którą sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi m.in. wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3) (pkt 1 uchwały). Uchwała ta stanowi zasadę prawną, stosownie do art. 87 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 622), od której Sąd Najwyższy nie odstąpił w przepisany trybie (art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym) i którą jest związany każdy sędzia Sądu Najwyższego. W licznych orzeczeniach

Sądu Najwyższego (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 26 maja 2020 r., III KK 75/20 i IV KK 110/20, z 22 grudnia 2020 r., IV KK 516/20, z 21 maja 2020 r., III KO 15/20, z 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021, nr 10, poz. 41, z 29 września 2021 r., V KZ 47/21 i II KO 30/21, z 18 stycznia 2022 r., I KZ 61/21, z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i III CO 37/22, z 30 grudnia 2021 r., I CSK 197/20, wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2022 r., III KK 404/21 i uchwała Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022, nr 10, poz. 95), powołując szeroką argumentację, przyjęto, że uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 zachowuje moc wiążącą mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61), zgodnie z którym uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (sygn. akt BSA I-4110-1/20, OSNKGW nr 2/2020, poz. 7) jest niezgodna z: a) art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30, ze zm. – dalej; „TUE”), c) art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.). Stanowisko, że uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 zachowała moc wiążącą zostało podzielone także w orzeczeniach wydanych w składach powiększonych Sądu Najwyższego (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNKGW 2022, nr 6, poz. 22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 15 września 2023 r., III CZP 3/22, niepubl.).

W niniejszej sprawie, dotyczącej zobowiązania do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie darowizny nieruchomości między członkami rodziny, zarówno adres powódki, jak i pozwanego, były znane po wniesieniu skargi, co wynika z akt sprawy. Adres powódki został wskazany w treści pełnomocnictwa z 26 maja 2023 r., załączonego do skargi kasacyjnej (k. 298), jako ul. [...] M. Niezależnie od tego, powódka była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, którego

adres został wskazany w skardze kasacyjnej i wyżej wymienionym pełnomocnictwie. Z kolei adres pozwanego – ul. [...] C. – był znany sądowi od początku postępowania i pozostawał niezmienny do chwili wniesienia skargi kasacyjnej. Na ten właśnie adres doręczono pozwanemu m.in. odpis postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej (k. 312, EPO k. 320), a także odpis zażalenia (k. 354, EPO k. 356). Brak powtórzenia adresów stron w treści skargi nie uniemożliwiało nadania jej biegu, zwłaszcza, że doręczenia kolejnych pism zostały skutecznie dokonane, w tym pozwanemu - na adres znany sądowi i wykorzystywany w toku postępowania. W świetle powyższego, wezwanie do uzupełnienia braków skargi kasacyjnej przez wskazanie adresów zamieszkania stron nie miało podstawy prawnej, a jego niewykonanie nie mogło skutkować odrzuceniem skargi. Tym samym, zastosowanie art. 398⁶ § 1 i 2 k.p.c. przez Sąd Apelacyjny było nieprawidłowe.

W związku z uwzględnieniem zażalenia oraz zajęтым stanowiskiem, zgodnie z którym brak wskazania adresów stron nie stanowi uchybienia formalnego skargi kasacyjnej, które uzasadniałyby jej odrzucenie, nie zachodzi potrzeba szczegółowego odnoszenia się do pozostałych kwestii podniesionych w zażaleniu. W szczególności dotyczy to zarzutów związanych ze skutecznością doręczenia zarządzenia przez Portal Informacyjny oraz problemami technicznymi związanymi z jego obsługą. Są to okoliczności wtórne wobec zasadniczej konkluzji, że samo wezwanie do uzupełnienia braków formalnych było niezasadne. Skoro nie istniała podstawa do żądania uzupełnienia skargi w zakresie adresów stron, to dalsze rozważania dotyczące sposobu doręczenia zarządzenia, jego odbioru przez pełnomocnika czy skuteczności powiadomienia pozostają bez wpływu na ocenę zasadności odrzucenia skargi kasacyjnej. Niezależnie od tego, czy pełnomocnik powódki zapoznał się z treścią zarządzenia, jego niewykonanie nie mogło skutkować odrzuceniem skargi, gdyż wezwanie to nie powinno było zostać wydane.

W zakresie punktu pierwszego zaskarżonego postanowienia, dotyczącego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, Sąd Najwyższy nie mógł rozpatrzyć merytorycznie wniosku o zbadania zasadności tego rozstrzygnięcia, gdyż nie miało ono żadnego wpływu na treść rozstrzygnięcia zawartego w punkcie drugim zaskarżonego postanowienia. Choć co do zasady możliwe jest badanie

postanowień niekończących postępowania, które miały wpływ na treść rozstrzygnięcia (w ramach procedury przewidzianej w art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.), w niniejszej sprawie taka sytuacja nie zachodzi. Skarga kasacyjna została odrzucona nie z powodu nieuiszczenia opłaty sądowej w następstwie oddalenia wniosku strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych, lecz z uwagi na niewskazanie adresów zamieszkania stron. Sąd Apelacyjny, odmawiając zwolnienia od kosztów sądowych, nie doręczył odpisu tego orzeczenia i nie oczekiwał uiszczenia we właściwym terminie opłaty należnej od skargi kasacyjnej, którą od razu odrzucił. W konsekwencji, skoro skarga nie została odrzucona z powodu jej nieopłacenia, lecz z innych przyczyn formalnych, brak jest podstaw do oceny zasadności odmowy zwolnienia od kosztów sądowych w ramach niniejszego postępowania zażaleniowego.

Z tych względów orzeczono, jak w sentencji postanowienia, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego – na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹ oraz art. 394¹ § 3 k.p.c.

Dariusz Dończyk

(M.M.)

[r.g.]